

PAUL DOBRESCU

DRAGONII DEZVOLTĂRII

**REVINE ISTORIA
PE SUPERCONTINENTUL
EUROASIATIC?**

Redactor: LIVIA SZÁSZ
Tehnoredactor: OLGA MACHIN

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin Editurii COMUNICARE.RO.

Editura COMUNICARE.RO este departament în cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, Facultatea de Comunicare și Relații Publice.

EDITURA COMUNICARE.RO

SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice

Str. Povernei, nr. 6

010643, București

România

Tel.: 0372 177 150

www.edituracomunicare.ro

e-mail: editura@comunicare.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DOBRESCU, PAUL

Dragonii dezvoltării. Revine istoria pe supercontinentul euroasiatic? /

Paul Dobrescu – București: Comunicare.ro, 2020

ISBN 978-973-711-627-7

32

913

Cuprins

Introducere: Iarba care fuge... / 9

I. AI First

1. Competiția tehnologică, cursa înarmărilor a secolului XXI / 15
2. Trenul digital vine, vine, schimbă totul în mișcare / 33
3. Pragmatismul, opțiunea care însoțește dezvoltarea / 39
4. Salturile Chinei în domeniul Inteligenței Artificiale / 54
5. Cercetarea: fântâna inovației tehnologice / 64
6. Tendințele avantajează pe cei mai, țări sau companii! / 70

II. „Discreditățile succesive” ale viziunii occidentale despre dezvoltare

1. Prima decredibilizare: smulgerea dezvoltării din cadre naționale / 75
2. A doua decredibilizare: Marea Recesiune – „un 1989 al capitalismului dezvoltat” / 90
3. A treia decredibilizare: Pandemia – test pentru Vest / 105
4. Fără încredere nu se poate dăinui! / 117

III. Lanțurile de aprovizionare. Bătălia se duce pentru control și nu pentru liberalizare!

1. „China vrea să facă Americii ceea ce America a făcut deja Chinei” / 123
2. „Puterea americană constă în poziția privilegiată a dolarului” / 125
3. Dependența tehnologică, noua formă de dominație / 134
4. Puterile mediatice / 146

IV. Dezvoltarea geopolitică a Eurasiei

1. Miopia care conduce la dezastru / 159
2. Trilema geopolitică euroasiatică / 166
3. „Belt and Road” vs „America first” / 178

4. Iranul – un marker al tendințelor geopolitice de pe
supercontinent / 188
5. „Civilisation state”, declarația de independență față de
liberalism / 198
6. Renașterea sau abdicarea Europei? / 207

V. 30 de ani de improvizație

1. Exorbitantul cost de a nu simți mersul vremurilor / 229
2. Paradoxuri care acuză / 244
3. Absența elitelor! / 265
4. Statul: rezultatele legitimează modelul! / 277
5. Transformarea dezvoltării într-o credință împărtășită / 287

Introducere

Iarba care fuge...

Precum arta și literatura, dezvoltarea *e un fel de a lua cunoștință de noi înșine*. De a ne întreba de unde venim și unde ne ducem. De aceea, ca proces practic, dar și ca meditație asupra potențialului unui popor, ea reprezintă o ipostază esențială a culturii. Istoria ne luminează trecutul. Dezvoltarea este un pariu cu viitorul.

Ne-am obișnuit să discutăm dezvoltarea în termenii unor echilibre materiale. Foarte importante. Rădăcinile durabile ale procesului de care vorbim se înfig în straturile profunde ale culturii unui popor. Învinse în cel de-al Doilea Război Mondial, Japonia și Germania au devenit învingătoarele perioadei Războiului Rece. Ne poate vorbi ceva mai expresiv despre ființa acestor popoare, despre profilul lor, despre adâncimile lor culturale decât această ridicare impresionantă? SUA au strălucit pe cerul dezvoltării după o perioadă de profundă gestație culturală, în cadrul căreia s-au ridicat universitățile de frunte ale lumii și o elită care rivaliza cu cea europeană. Nu încetăm să admirăm ridicarea Imperiului Britanic; trecem cu vederea faptul că în orașul natal al lui Shakespeare, la 1570, exista grădiniță. Cultura elisabetană se ridica pe o asemenea infrastructură educativă.

Când vorbim despre rădăcinile culturale ale dezvoltării avem cu deosebire în vedere *cultura topită în normă socială*, cultura care alimentează seva specială a demnității, a respectului de sine, a încordării subsumate unei izbânzi naționale. Cultura care modelează atașamentul la idee, la valoare, și îl situează înaintea interesului imediat, care modelează un etos național, cultura care reușește să facă din evoluția pozitivă a unei comunități naționale o *credință laică*.

Pe tot parcursul scrierii acestui volum¹ ne-au urmărit cuvintele lui Fernand Braudel despre viața beduinilor, păstorii deșertului,

¹ Lucrarea de față este rodul unor lecturi și meditații întinse pe perioada ultimilor ani. Unele din gândurile cristalizate în acest răstimp – referitoare la

aflați într-o neconținută deplasare după „iarba care fuge”. Prețul plătit era adesea nemilos: nu este vorba numai de viața aflată în perpetuă mișcare, ci mai ales de încleștările, de multe ori sângeroase, cu triburile rivale pentru a ajunge la hrana dătătoare de viață. La anumite intervale, ritualul trebuia luat de la capăt. Era legea supraviețuirii, a dăinuirii în lumea aspră a deșertului.

Într-un anume fel, dezvoltarea poate fi asemuită cu „iarba care fuge” de care amintea învățatul francez. „Asemenea unei păsări călătore, ea a părut mai întâi îndrăgostită de râuri și țărmuri de mare”¹, apoi de ținuturi continentale compacte, a trecut Atlanticul, a fecundat America și, astăzi, stă să-și ia zborul peste Pacific pentru a poposi în ținuturile dens populate ale Asiei. De ce a „fugit” și de ce continuă să „fugă” această pasăre atât de mult dorită? De ce părăsește anumite ținuturi și preferă altele? Dezvoltarea este asemenea unei torțe: poposește acolo unde cineva *arde pentru cauza sa*. Torța de aceea este torță, pentru că este purtătoare de flacără, de idee; ea declanșează procesul evoluției trepidante doar acolo unde cineva pune totul în joc pentru preluarea noii lumini și a noii speranțe.

Astăzi, ca și acum 2000 de ani, fundamentale în declanșarea unui nou start istoric rămân ideea, determinarea, gândul biruitor. Karl Haushofer ne spune că Roma s-a născut într-o singură zi din instinctul de expansiune al unui trib mic, cel al latinilor, dar cu o idee mare, aruncată la timp peste două civilizații și două culturi care se epuizaseră: cea persană și cea greacă-elenistă². În secolul XIX, Japonia a fost confruntată cu o alegere care se ivește o dată la câteva secole: să perfecționeze propriile instituții ori să declanșeze un proces

prefacerile survenite într-o serie de domenii esențiale ale dezvoltării contemporane, cum ar fi relația dintre piață și stat, dintre latura socială și economică a progresului contemporan (cu accentuarea inegalității sociale), impactul globalizării asupra procesului de modernizare – au fost publicate în volume de sine stătătoare, cum ar fi *Development in Turbulent Times* (Springer, 2019), *Țară fără proiect* (Comunicare.ro, 2019), *Repatrierea puterii* (Institutul European, Iași, 2018), *Crizele de după criză. O lume fără busolă și fără hegemon* (Litera, 2016), în diverse reviste de specialitate ori în documentele unor sesiuni științifice.

¹ Mircea Malița, *Zece mii de culturi, o singură civilizație*, Editura Nemira, București, 1998, p. 38.

² Karl Haushofer, *De la géopolitique*, Fayard, Paris, 1986, p. 190.

de industrializare? Elita de atunci a Japoniei a considerat că nu pot fi împlinite în mod temeinic ambele obiective. A ales, pentru un timp, să importe produse industriale și s-a concentrat pe modernizarea structurii instituționale a țării. Tot o idee mare, aruncată la timp peste procesul de devenire a arhipelagului nipon. Priviți unde se situează, astăzi, Japonia!

De aceea, atunci când vorbim despre progres și modernizare, privirea trebuie să se îndrepte în primul rând către elitele unei țări. Dezvoltarea reprezintă *măsura fidelă a calității acestei elite*, nu doar a pregătirii ei, ci mai ales a *atașamentului*, a dedicației cu care vârfurile intelectuale sunt angajate în propășirea unei țări sau în menținerea unei puteri. Criza dezvoltării de astăzi exprimă criza elitelor, declinul și desubstanțializarea prestației lor. Proces care poate fi identificat în cel puțin două ipostaze. În primul rând, absența ideilor noi, a *ideilor tip alternativă*, a ideilor care creează perspectivă și generează speranță. Când este vorba despre modernizare, ideea trebuie să cucească, să electrizeze, să pună în mișcare. Militantismul este, aici, implicat. Evoluția lumii avansate a fost confruntată în ultimele decenii cu probleme structurale; discursul elitelor, atunci când nu a fost justificativ, s-a situat la mare distanță de nivelul ideilor alternativă, care să ofere un fâgaș diferit de înaintare. În fapt, elitele au fost mai curând atașate valorilor establishmentului. Au uitat, împreună cu lumea pe care o reprezentau, că trebuie să alerge după „iarba care fuge”.

Astăzi, „pasărea” gingașă a dezvoltării pare că se depărtează de ținuturile care au consacrat acest proces în perioada modernă. Cât timp am lucrat la volumul de față, am fost urmărit de această constatare tristă, care *anunță un declin*. Migrează centrul de greutate al lumii... Cum lăsăm, cu atâta liniște, chiar resemnare, „pasărea” de care vorbim să-și ia zborul? Tristetea provine și din simpla constatare că interesează puțină lume ce se va întâmpla peste un deceniu. Oamenii nu se mai ascultă nici pe ei înșiși, nu mai ascultă nici istoria. De câte ori apare acest fenomen, un proces de moarte lentă începe să se instaleze.

Adevărații actori ai evoluției contemporane sunt „puterile suverane”, giganții tehnologici, cei care promovează cercetarea, care stimulează inovația, care valorifică din punct de vedere comercial

descoperirile. Ce ar însemna astăzi puterea SUA fără prezența și contribuțiile unor megacompanii ca Microsoft, Apple, Google, Amazon sau Facebook? China a înțeles acest lucru și a sprijinit dezvoltarea unor giganți autohtoni, care se apropie ca putere economică și tehnologică de cei americani. Baidu, Alibaba, Tencent reprezintă trioul tehnologic al Chinei de astăzi. Care sunt campionii Europei în acest domeniu? Uniunea acuză un tip de decuplare de la tehnologiile de vârf și acum face eforturi de a încuraja afirmarea unor „campioni europeni puternici”. Chiar și Germania, țară preocupată de viitorul său, nu a fost prezentă la întâlnirea cu tehnologiile moderne. Vom consacra primul capitol al volumului de față Inteligenței Artificiale, tehnologiilor emergente și prefacerilor spectaculoase pe care le vor induce în viața societății contemporane, în structura puterii globale. Mai ales că experiența tulburătoare a pandemiei induce tendința de a trece în plan secund impactul tehnologiilor emergente. Greșeală extrem de costisitoare!

Suntem atrași de cursa tehnologică „la vârf” între principalii competitori globali. Uităm sau nu luăm aminte la un adevăr fundamental: noile tehnologii – așa cum au făcut la timpul lor motorul cu abur sau descoperirea electricității – *schimbă jocul, inaugurează cicluri de creștere economică pe termen lung*. Toată lumea este interesată să ocupe o poziție cât mai bună în noul start istoric; în acest proces de încordare, se disting câteva țări care au făcut din dezvoltare un adevărat stindard, care au sesizat că este esențial ca pedala modernizării să fie apăsată acum, când se aude gongul cursei de care vorbim. Pornind de la acest adevăr, am optat pentru titlul *Dragonii dezvoltării*. Am putea ilustra acest titlu cu țări precum Germania sau Singapore, Coreea de Sud sau Polonia, China sau Nigeria, India sau Indonezia.

Globalizarea, Marea Recesiune din 2008–2009 și, acum, pandemia. Aceste momente esențiale ale perioadei post-Războiul Rece au evidențiat slăbiciuni structurale ale societății avansate, toate favorizând instalarea unei adevărate boli: *boala dezvoltării lente*. Noua suferință a devenit vizibilă din perioada de expansiune a globalizării, când s-a promovat o adevărată ortodoxie a dezvoltării. Acest proces fundamental a fost supus unei adevărate *interpretări canonice*, desprins de contextul național și încadrat, am putea spune încastrat,

rigorilor globalizării. Ceea ce a dus nu doar la rezultate modeste în planul evoluției reale, ci și la o anumită decredibilizarea a elitelor, la diminuarea prestigiului și audienței lor. Cu deosebire a elitei din fostele state socialiste, care a inaugurat ceea ce Ivan Krastev numea „Epoca imitației”¹. Acestor decredibilizări succesive ale ideii de dezvoltare le consacram capitolul al doilea al lucrării.

Lanțurile de aprovizionare consacră interdependențele de tot felul și înconjoară globul ca niște adevărate centuri. Sunt trei lanțuri importante în lumea de astăzi: *lanțul monetar*, dominat de dolar, cel *informațional*, dominat de giganții tehnologici, de „puterile private suverane”, și *lanțul bunurilor și tehnologiilor*, dominat până de curând de americani, dar în cadrul căruia prezența Chinei este din ce în ce mai pregnantă. Ele asigură nu doar circulația bunurilor, ci și *a influenței, dacă vreți, a controlului*. Bătălia principală a lumii în momentul de față se dă pentru controlul acestor lanțuri și nu pentru liberalizarea comerțului, cum s-a crezut. Este o problemă extrem de încinsă pe care o tratăm în capitolul trei.

Prinși în tot felul de conflicte și tensiuni, riscăm să nu mai observăm apariția unor *contururi strategice* din ce în ce mai importante și, am spune, mai amenințătoare pe continentul euroasiatic. Puteri semnificative ale supracontinentului – de la China la Rusia, de la Germania la Turcia, de la India la Franța – par că tatonează noi combinații de ordin geopolitic, diferite de cele de până acum. Există un *freamăt deosebit pe întinderea acestui supracontinent*, care pare să ofere unele argumente celor care vorbesc despre o „coalitie anti-hegemonică”. Vom consacra un capitol de sine stătător mișcărilor cu semnificație geopolitică de pe întinderea Eurasiei, având în vedere intensitatea și magnitudinea lor. Evoluția globală în perioada următoare va fi foarte mult influențată de ceea ce se întâmplă pe supracontinentul euroasiatic. Este o nouă realitate geopolitică pe care am încercat să o surprindem în subtitlul lucrării, *Revine istoria pe supercontinentul euroasiatic?*

¹ Ivan Krastev, „Democratic capitalism became synonymous with modernity” – Ivan Krastev on the end of the Age of Imitation in Europe’s East and the roots of a new post-populist liberalism, *International Politics and Society*, 13 martie 2020, <https://www.ips-journal.eu/interviews/article/show/democratic-capitalism-became-synonymous-with-modernity-4151/>.

Firește, orice temă am discutat, gândul ne-a purtat tot spre România. Unde se plasează țara noastră în aceste transformări dramatice? Momentul de reasezare globală de astăzi ne găsește extrem de nepregătiți.. Țara noastră este *defazată de tumultul dezvoltării contemporane*. Pare că ne aflăm undeva la peluza planetei și privim, în bună măsură resemnați, la acest spectacol global. Nici astăzi nu avem o strategie de dezvoltare cât de cât asumată, în condițiile în care strategia este elementul esențial al dezvoltării. Climatul internațional poate fi favorabil sau nu, stimulator sau nu, dar el nu se substituie efortului propriu; ce vrea să facă fiecare națiune cu ea însăși este o problemă care nu poate fi preluată de nimeni altcineva. Nici măcar de Dumnezeu!

Martha Bibescu surprindea cu acuitate: „Românii nu și-au dat niciodată un proiect de la o generație la alta. Cu excepția unirii.” Este timpul ca românii să învețe să dea din generație în generație și un alt proiect, cel al dezvoltării. De fapt, nu este un alt proiect, ci este *proiectul complementar unirii*. Pentru o țară de dimensiunile României, cu poziția sa geopolitică, nu există proiect mai important decât dezvoltarea. Nu este doar un proiect de prestigiu, de propășire și modernizare, ci unul vital chiar pentru *supraviețuirea statului român*.

Paginile volumului de față au fost scrise având în minte un imagină „Pact cu cititorul”. În fapt, o invitație adresată cititorului de a examina împreună aceste evoluții. Fără prejudecată și fără a încerca să violentăm într-un fel realitatea cu propriile opțiuni și credințe. Credem cu adevărat că cea mai valoroasă interpretare este cea pe care o descoperă cititorul însuși, sau măcar o întrevede. Menirea noastră este să punem la îndemână date, fapte, situații, să formulăm întrebări și nedumeriri, să semnalăm perspective care să favorizeze *dialogul cititorului cu el însuși*. Interpretările cele mai durabile sunt cele născute în cadrul acestui dialog, de care, parcă, am uitat.